

Sosyal Medyada Metrik Baskısı Altında Çift Yönlü Mimesis Döngüsü: LLM-Temelli Yapay Zekâ Ajanlarının Üslup Yakınsaması ve Standartlaşma

The Bidirectional Mimesis Loop Under Metric Pressure On Social Media:
Stylistic Convergence And Standardization Of Llm-Based Ai Agents

Oğuz Ömer ESER

Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, oguzeser@gmail.com;

ORCID: 0009-0001-6615-1296

Anahtar Kelimeler

Yapay Zekâ Ajanları,
Mimesis,
Metrik Baskısı,
Standartlaşma,
Dijital Benlik

Öz

Bu kuramsal makale, yapay zekâ ajan/personalarının sosyal medyada “kullanıcı gibi” katılımının, insan üretimi üslup, içerik ve öz-sunum pratiklerinde taklit temelli yakınsamayı nasıl tetiklediğini ele alır ve bu ilişkiyi Çift Yönlü Mimesis Döngüsü (ÇYMD) çerçevesiyle kavramsallaştırır. Önerdiğimiz Çift Yönlü Mimesis Döngüsü (ÇYMD), (i) insan üretiminden öğrenen ve onu taklit eden ajanların, (ii) platform metriklerinin (beğeni, izlenme, öneri sinyalleri) sağladığı geri bildirimle çıktılarının optimize edilmesi ve (iii) bu optimize kalıpların insan yaratıcılar tarafından geri taklit edilmesi süreçlerinin kapanan bir çevrim oluşturduğunu ileri sürer. Çerçeve, Metrik Baskısı (kamusal geri bildirim görünürlüğü ve temposu) döngünün ivmesini (kazanç) ve tonunu (düzleştirici/steril vs. uçlaştırıcı/kutuplaştırıcı) belirleyen bir modülatör olarak konumlandırılır. Böylece ajan katılımı yalnızca içerik hacmini artırmakla kalmaz; dilsel, biçimsel ve duygusal düzeyde standartlaştırıcı bir kuvvet üretebilir. Sınır koşulları olarak vernaküler yaratıcılık, parodi, niş topluluk normları ve etiketleme/açıklama (disclosure) rejimlerinin çift yönlü etkisi tartışılmaktadır. Son olarak, metrik görünürlüğünün ayarlanması, geri bildirim gecikmesi, açıklama/etiketleme ilkeleri ve eğitim verisi hijyeni gibi tasarım/yönetişim önerileri sunulur. Genel olarak ÇYMD, yapay zekâ (YZ)-aracılı toplumsallığı yalnız niceliksel bir artış olarak değil; üslup, ton ve etkileşim ritminin insan, ajan ve algoritmalar tarafından birlikte yazıldığı nitel bir dönüşüm olarak yeniden çerçeveler.

Keywords

AI Agents,
Mimesis,
Metric Pressure,
Standardization,
Digital Selfhood

Abstract

This theoretical article examines how AI agents/personas that participate in social media as users catalyze a mimetic convergence in human self-presentation and content styles. We introduce the Bidirectional Mimesis Loop (BML), a closed circuit in which (i) agents imitate human output, (ii) platform feedback metrics (likes, views, ranking signals) optimize those outputs, and (iii) human creators imitate the optimized, agent-like patterns. We conceptualize Metric Pressure as the loop's gain and tone selector, accelerating convergence and steering it toward either sterilized (risk-averse, polite) or polarizing (conflict-seeking) regimes. Agent participation may thus produce not only more content but also a standardizing force across linguistic, formal, and affective dimensions. Boundary conditions include vernacular creativity, parody, niche community norms, and the ambivalent effects of labeling/disclosure regimes. The paper concludes with design/governance implications such as tuning metric visibility, delaying feedback, disclosure policies, and training-data hygiene. Overall, BML reframes AI-mediated sociality not as a merely quantitative shift but as a qualitative transformation of subjectivation, in which style, tone, and rhythm of interaction become jointly authored by humans, agents, and algorithms.

Makale Geçmişi / Article History

Geliş / Received: 20.01.2026

Kabul / Accepted: 08.06.2026

Yayın Bilgileri / Publication Info

Cilt / Volume: 5, Sayı / Issue: 1, Haziran 2026

DOI: 10.5281/zenodo.20962661

APA

Eser, O. Ö., (2026). Sosyal Medyada Metrik Baskısı Altında Çift Yönlü Mimesis Döngüsü: LLM-Temelli Yapay Zekâ Ajanlarının Üslup Yakınsaması ve Standartlaşma. *Medya Okuryazarlığı Araştırmaları Dergisi*, 5(1) 52-70. DOI: 10.5281/zenodo.20962661

Giriş

Sosyal medyada benliğin sunumu; platform arayüzleri, görünür-herkese açık metrikler ve akran etkileşimleri tarafından yönlendirilen bir performans olarak kavramsallaştırılabilir. Buradaki “performans” terimi, Erving Goffman’ın (1959) dramaturjisinde, ön/arka sahne ayırımının profil-akış-özel mesaj gibi dijital katmanlarında yeniden düzenlenişine ve izleyiciyle oluşan ilişki denetimine gönderme yapar.

Sosyal ağ sitelerinin tanımı ve tarihsel evrimi, benlik sunumunun “kime” ve “hangi koşullarda” görüneceğini belirleyen görünürlük ufkunu genişletir. Bağlantı kurma ve ilişki sürdürme pratikleri, çevrimiçi ilişki emeğin normlarını ve beklentilerini yeniden düzenler; bu da etkileşimin tonunu ve duygulanımını doğrudan etkiler (boyd ve Ellison, 2007; Baym, 2010). Sosyal medyada performans, canlı bir “an” olmaktan çok, arşivlenebilir ve yeniden bağlama taşınabilir içeriklerin seçilerek sergilenmesine dayanır; bu nedenle sayaçlar, kalıcılık ve yeniden dolaşıma girme olasılığı benlik sunumunun kurucu bileşenlerine dönüşür (Hogan, 2010).

Ağlı kamusalıkta kamusal/özel sınırı sabit değildir; kullanıcı, görünürlük-mahremiyet gerilimini platform mimarilerinin çizdiği imkânlar içinde yönetir (Papacharissi, 2010). “Hayal edilen izleyici” ise bağlamın belirsizleştiği durumlarda kullanıcıların kendilerini sürekli ayarladıklarını; üslup ve tonun, hem ağ topolojilerinin hem de algoritmik görünürlük düzenlerinin ürettiği değişken kitle varsayımına göre biçimlendiğini gösterir (Marwick ve boyd, 2011).

Bu çalışma, büyük dil modeli (LLM) temelli yapay zekâ (YZ) ajan/persona sistemlerinin içerik üretimi ve etkileşim pratiklerine katılımını Çift Yönlü Mimesis Döngüsü (ÇYMD) çerçevesinde ele alır. Bu makalede ÇYMD, (i) ajanların insan üretiminden öğrenip taklit etmesi, (ii) platform geri bildirim sinyallerinin bu çıktıları seçip optimize etmesi ve (iii) optimize kalıpların insan üreticiler tarafından geri taklit edilmesiyle oluşan kapalı bir geri besleme çevrimini ifade eder.

Bu makalede LLM-temelli persona, büyük dil modeliyle tutarlı bir üslup ve kimlik sunumu üreten, kullanıcı gibi içerik üretip paylaşabilen ve etkileşime girebilen yazılımsal aktör anlamında kullanılmaktadır. LLM-temelli persona sistemi ise bu personayı mümkün kılan modelin yanı sıra rol/talimat katmanı, (varsa) bellek ve araç kullanımı, dağıtım/orkestrasyon ve geri bildirimle ayarlama döngüsünü kapsayan bütünleşik yapıyı ifade eder. Bu kullanım, klinik/psikolojik “persona” anlamını değil, platform içinde süreklilik gösteren üretim ve etkileşim davranışlarını merkeze alır.

Bu çalışmanın kuramsal çıkış noktası, benlik sunumunun yalnızca bireysel iradenin ifadesi olmadığıdır. Sosyal medya bağlamında benlik sunumu, izleyiciye dönük performans, arşivlenebilir içerik eserleri ve platform arayüzleri içinde şekillenen ilişki bir pratik olarak değerlendirilebilir (Goffman, 1959; Hogan, 2010; Bucher, 2018). Öneri/sıralama sistemleri, görünürlük düzenekleri ve metrik geri bildirimleri ise bu performansın dolaşım koşullarını belirleyerek üreticilerin üslup, ton ve ritim tercihlerini etkileyebilir (Gillespie, 2018; van Dijck vd., 2018; Seaver, 2022). Bu nedenle çalışma, dijital dramaturji, platformlaşma ve insan-makine sosyalliği literatürlerini ÇYMD çerçevesinde birleştirir.

Bu metinde “dijital dramaturji”, Goffman’ın dramaturjik benlik yaklaşımının sosyal medya bağlamında yeniden örgütlenmesini ifade eder. Bu yeniden örgütlenme; akış/profil gibi dijital katmanlar, arşivlenebilir içerik eserleri ve algoritmik görünürlük koşulları altında gerçekleşir (Goffman, 1959; Hogan, 2010; Metin, 2025).

Bu çalışmanın temel problemi, LLM-temelli YZ ajanlarının içerik ekosistemine katılımının yalnızca üretim hacmini değil, üslup/ton/ritim düzeyinde benlik sunumunu da “işe yarayan kalıplar” etrafında standartlaştırabilecek bir geri-besleme dinamiği üretmesidir. Mevcut literatürde algoritmik görünürlük ve geri-besleme süreçleri tartışılmaktadır (Bucher, 2018; Gillespie, 2018; Seaver, 2022). An-

cak insan üretiminin ajansal üretimi beslemesi ile ajansal üretimin insan üretimini geri biçimlendirmesini birlikte ele alan; bu döngünün hızını da platform geri bildirimünün gücü ve temposuyla ilişkilendiren bütüncül bir açıklama çerçevesi sınırlıdır. Bu metinde “insan-ajan” ifadesi, insan örüntülerinin ajansal üretimde yeniden üretilmesini; “ajan-insan” ifadesi ise ajansal olarak optimize edilmiş örüntülerin insan üretimine geri taşınmasını belirtir.

Platform arayüzleri, öneri sistemleri ve sayaçlar, benlik performansını yöneten kuralları kodlar; bu katmanların görünürlük ve dolaşım üzerindeki etkileri literatürde kapsamlı biçimde tartışılmıştır (Bucher, 2018; Gillespie, 2018; van Dijck vd., 2018; Seaver, 2022; Bleier vd., 2024; Turvy, 2025). Bu bağlamda geri bildirim rejimi -örneğin kamusal sayaçların (görünür metriklerin) görünürlüğü, geri bildirim hızlanması ya da gecikmesi- başlık, kapak görseli ve eyleme çağrı (CTA) gibi öğelerde hızlı bir standartlaşma üretebilir; küçük arayüz ayarları dahi performansın ritmini belirgin biçimde etkileyebilir.

LLM-temelli persona sistemlerinin kullanıcı gibi içerik üretmesi ve etkileşime girmesiyle, makinenin “sosyal aktör” olarak algılanmasına ilişkin bulgular daha da merkezi hâle gelmiştir. Buradaki ‘persona’ vurgusu, tekil çıktıdan ziyade, çok turlu etkileşimde süreklilik ve üslup tutarlılığı üreten bir kimlik sunumunu işaret eder. Byron Reeves ve Clifford Nass’ın (1996) “media denklemi” (media equation) yaklaşımı, arayüzdeki insansı ipuçlarının (nazik hitap, övgü, kişi zamirleri, geri bildirim ritmi vb.) otomatik sosyal yanıtları tetiklediğini ileri sürer. Clifford Nass ve Youngme Moon’un (2000) deneyleri ise insanların bilgisayarlara karşı çoğu zaman “zihinsiz” biçimde toplumsal kuralları (karşılıklık, nezaket normu, benzerlik yanlılığı) uyguladıklarını gösterir. LLM-temelli persona’ların tutarlı kimlik, üslup ve diyalog sürekliliği üreterek bu ipuçlarını yoğunlaştırması, kullanıcıların ton ve üslup ayarlarını “hızalayan” bir taklit baskısı doğurur; böylece “sosyal aktör” algısı yalnızca arayüz sinyalleriyle değil, süreklilik gösteren etkileşim deneyimiyle de güçlenir.

Bu yeni aktör tipi yani LLM-temelli persona’lar, bot otomasyonundan üretken ajanlara uzanan bir süreklilik içinde ele alınmalıdır. Klasik sosyal botlar çoğu zaman sınırlı şablonlara ve dar etkileşim repertuarına dayanarak görünürlük veya ağ genişletme amaçları güder (Ferrara vd., 2016). Üretken ajanlar ise daha geniş bağlam duyarlılığı ve tutarlı persona üretimiyle, etkileşimde “süreklilik” izlenimi yaratır; çok-etmenli ortamlarda bu örüntülerin karşılıklı taklitte çoğalması, benlik sunumunda üslup ve ritim yakınsamasını hızlandırabilir (Park vd., 2023). Dolayısıyla persona, bot gibi dar şablon otomasyonundan ayrılarak bağlam duyarlılığı, kimlik tutarlılığı ve geri bildirim göre ayar yapma kapasitesiyle tanımlanır.

Bu makale, söz konusu dönüşümü “ajan-aracılı üslup/benlik yakınsaması” olarak kavramsallaştırarak, ÇYMD’nin sunduğu etkileşim şeması ve bunu hızlandıran metrik baskısı kavramı üzerinden açıklamayı amaçlamaktadır. Burada metrik baskısı, görünür sayaçlar ve sıralama altyapısının, üreticilerin üretim stratejilerini (ton, format, ritim tercihleri) yakınsamaya yönelten bir seçim basıncı ürettiğini ileri sürer. Çerçeve, kimliğin yalnızca bireysel iradenin ifadesi olmadığını; tersine, platformların algoritmik sınıflandırma süreçleriyle (ör. kitle segmentleri, benzerlik kümeleri) ve veriye dayalı ayarlarla (geri bildirim zamanlaması, öneri ağırlıkları, görünürlük eşikleri) ortak-üretilen bir çıktı olduğunu savunur.

Bu çerçevede benliğin dijital ortamda “uzaması”, yalnızca kişinin sahip olduklarına değil; izlerine, ilişkiselliğine ve dolaşım biçimlerine de bağlanır (Belk, 2013). Öte yandan platformlar, davranışsal izlerden türetilen olasılıksal kimlik kategorileri aracılığıyla kullanıcıyı sınıflandırır ve bu sınıflandırma görünürlük düzenlerini fiilen belirler (Cheney-Lippold, 2011). ÇYMD, bu iki hattı bir araya getirerek, ajan destekli üretimin ve geri bildirim rejiminin çift yönlü taklit baskısıyla benlik anlatılarını nasıl yakınsattığını açıklamayı amaçlar.

Bu makalenin amacı, ÇYMD ve metrik baskısı kavramlarıyla YZ aracılı içerik üretiminde standartlaşma mekanizmasını kuramsal olarak açıklamak; test edilebilir önermeler ve tasarım-yönetişim kaldıraçları önermektir. İzleyen bölümlerde önce ÇYMD’nin kuramsal arka planı kurulacak; ardından

modelin bileşenleri tanımlanacak ve işleyişi açıklanacaktır. Daha sonra önermeler, olası doğrulama yolları, sınır koşulları ve tasarım/yönetişim çıkarımları tartışılacaktır. Çalışmada yakınsama, üslup/biçim/ton örüntülerinin görünür örnekler üzerinden birbirine yaklaşma sürecini; standartlaşma/standardizasyon ise bu yaklaşmanın tekrar eden şablonlar halinde kalıcılığını ifade eder. Bu çalışma nedensel bir kanıt iddiası kurmaz; bunun yerine, tartışılabilir ve sınanabilir bir çerçeve önerir. Bu yaklaşım, toplumsal olguları mekanizma-temelli açıklama ve kuram inşası perspektifiyle kavramsallaştıran literatürle uyumludur (Elster, 1989; Sutton ve Staw, 1995; Hedström ve Ylikoski, 2010).

Bu çerçevede çalışma, yöntemsel olarak kavram inşası, mekanizma önerisi ve kuramsal önermeler geliştirme mantığıyla ilerlemektedir. İlk aşamada mimesis, dijital dramaturji, platformlaşma ve insan-makine sosyalliği temel kavramları literatürlerinden hareketle tanımlanmakta; ikinci aşamada bu kavramlar ÇYMD modeli içinde ilişkilendirilmektedir. Üçüncü aşamada ise modelin üretebileceği yakınsama eğilimleri önermeler halinde formüle edilmekte ve bu önermelerin gelecekte hangi göstergeler üzerinden tartışılabileceği işaret edilmektedir. Bu nedenle çalışma, ampirik veri analizi sunmaktan çok, ileride sınanabilecek kuramsal bir açıklama modeli kurmayı amaçlamaktadır.

Bu makalenin özgün katkısı üç noktada toplanır: (1) İnsan üretimi içerikten türeyen kalıpların ajanlarca yeniden üretilmesi (İnsan@Ajan) ile performans sinyallerine göre seçilime uğrayan ajan çıktılarının insan üretimini geri biçimlendirmesini (Ajan@İnsan) tek bir “Çift Yönlü Mimesis Döngüsü” içinde kavramsallaştırır. (2) Bu döngünün hızını ve şiddetini, platform geri bildirim rejiminin şiddeti ve zamanlaması üzerinden işleyen metrik baskısıyla birlikte açıklayan bir mekanizma önerir. (3) Mekanizmanın uygulama bağlamlarında “gözlenebilir işaretlerini” (üslup/şablon yakınsaması, ritim daralması, çeşitlilik kaybı vb.) ve buna karşı tasarım-yönetişim kaldıraçlarını (sayaç görünürlüğü, geri bildirim düzeni, açıklama/etiketleme, keşif kanalları) tartışmaya açar.

ÇYMD, yalnızca algoritmik yükseltmenin içerik dolaşımını artırması değil, “işe yarayan” üslup/biçim kalıplarının insan üretimine geri taşınması üzerinden benlik sunumunda standartlaşma üretmesini açıklamaya odaklanır. Bu nedenle model, “insan taklidi” veya “trend takibi” açıklamalarından farklı olarak iki yönlü ve geri bildirim rejimiyle birlikte çalışan bir yakınsama mantığı önerir.

1. Kuramsal Arka Plan

Çalışmanın kuramsal arka planı üç hattı birleştirir: (i) taklit/mimesis, (ii) benlik performansı, (iii) platformların arayüz-metrik-sıralama-kategori düzenekleri. Bu birleşim, Çift Yönlü Mimesis Döngüsü'nün (ÇYMD) iki yönlü taklit mantığını ve metrik baskısının – platform geri bildiriminin ne kadar güçlü ve ne kadar hızlı işlediğine bağlı olarak – bu döngüyü hızlandıran ayarlayıcı rolünü gerektirir.

1.1. Mimesis ve Şablon Dolaşımı

Gabriel Tarde'nin (1903) taklit vurgusu, toplumsal örüntülerin mikro temaslar üzerinden zincirleme biçimde çoğaldığını ve davranış tercihlerinin ilişkisel yakınlıklar içinde yeniden üretildiğini ima eder. René Girard (1965) ise arzu ve yönelimin çoğu zaman doğrudan nesneye değil, “model” işlevi gören ötekiye bağlanarak kurulduğunu; bu aracılığın rekabet dinamikleri doğurabildiğini gösterir. Bu iki yaklaşım birlikte okunduğunda, dijital ortamlarda “örnek”lerin yalnızca kopyalanmadığı; aynı zamanda ilişkisel dolaşım içinde seçilerek güçlendiği bir taklit zemini görünür hâle gelir.

Dijital platformlarda taklit, yeniden kullanılabilir “format”ların dolaşıma girmesiyle hızlanır. Limor Shifman'ın (2013) meme yaklaşımı, katılımı kolaylaştıran örnek-şablon ilişkisini görünür kılar. Jean Burgess ve Joshua Green'in (2018) işaret ettiği üretim pratikleri ise etiketleme, başlık/kapak normları ve iş birliği biçimlerinin platform görünürlüğüyle eklenerek belirli ritimler ürettiğini düşündürür. Bu nedenle ÇYMD'de İnsan@Ajan yönü, yalnızca “örneklerin çoğalmasıyla” değil, hangi örneklerin büyütülüp kalıp hâline geldiğini belirleyen görünürlük düzenleriyle birlikte çalışır.

1.2. Benlik Performansı ve İz Ekonomisi

Goffman'ın (1959) performans yaklaşımı, benliği izleyici, sahne ve kurallar içinde icra edilen bir pratik olarak okur; dijital ortamlarda bu icra, rol mesafesi, çerçeve ayarı ve onarım hamleleri (silme/düzeltilme/gizleme) gibi dramaturjik araçların akış ve profil katmanları arasında kaydırılarak işletilmesiyle somutlaşır.

Dijital öz-sunumda benlik, yalnızca “anlık performans” üzerinden değil; cihazlar, arşivler ve hesaplar arası süreklilik üzerinden de kurulur. Paylaşımların geride bıraktığı izler ve etkileşim kayıtları, kullanıcının sahnesini kalıcı bir envantere dönüştürür. Russell W. Belk'in (2013) “uzamış benlik” kavramı, bu sürekliliğin kişisel anlatıyı nasıl taşınabilir ve yeniden düzenlenebilir kıldığını açıklamak için elverişlidir. Bu uzama, geri bildirimle “ayar yapma” kapasitesini artırarak, ÇYMD'de yakınsamanın üslup/ton/ritim düzeyine taşınmasını kolaylaştırır.

1.3. Platform Teşvik Mimarisi: Arayüz, Metrik, Sıralama, Kategori

Platform arayüzleri ve normları yalnızca “ne söyleneceği”ni değil, “nasıl söyleneceği”ni de kodlar. Emoji/etiket kullanımı, başlık ritmi, gönderi sıklığı, kapak görseli kompozisyonu ve hikâye gibi süreli formatlar, kullanıcıların görünürlük arayışını belirli ifade kalıplarına yöneltebilir. Platformun ödüllendirdiği biçimler daha sık tekrar edilirken, “rol dışı” ya da düşük performanslı hamleler zamanla daha maliyetli hâle gelebilir.

Bu nedenle benlik performansı, mikro-jestler (kaydırma, sabitleme, kısmi gizleme) ile kamuya açık hesap verebilirlik arasında salınır. Kullanıcılar görünür repertuarlarını beğeni eşiği, yorum yoğunluğu, izlenme süresi ve paylaşım sıklığı gibi platform teşviklerine göre ayarlayabilir. Son kertede izleyiciye dönük izlenim yönetimi, profilin kalıcılığı ile hikâyenin geçiciliği arasındaki akışta; arayüzün sunduğu seçeneklerle ölçülebilir bir performatif rutine dönüşür.

Arayüz biçimleri ve geri bildirim düzeni, üreticilerin hangi biçim/ritim tercihlerinin “iş gördüğüne” dair sevgilerini sürekli günceller. Bu açıdan arayüz, belirli jest ve sözdizimlerini koşullu biçimde ödüllendirerek üretimi öngörülebilir örüntülere itebilir (Bucher, 2018). Görünürlük ve dolaşımın kimlere açılacağını belirleyen katmanlar, yalnızca teknik değil aynı zamanda yönetimsel kararlara da bağlıdır (Gillespie, 2018). Altyapı ölçeğinde veri, arayüz ve yönetişimin eklemlenişi, platform mantığının gündelik üretim ritmine nasıl sızdığını gösterir (van Dijck vd., 2018). Uygulama bağlamlarında ise küçük “ayar”ların bile üretim/edinim temposunu değiştirdiğini ortaya koyan çalışmalar, öneri sistemlerinin pratik düzeyde nasıl işlediğini görünür kılar (Seaver, 2022).

Bu teşvik mimarisi, LLM-temelli persona'ların kısa çevrimlerle varyant denemesi (başlık/kapak görseli/ton seçenekleri), geri bildirim sinyallerini okuması ve buna göre yeniden yazım/zamanlama ayarını yapmasıyla birleştiğinde, kalıp-uyumluluğunu pekiştiren bileşik bir kuvvet üretir. Böylece hem üreticiler hem de ajanlar, “işe yarayan” örneklerle daha duyarlı hâle gelerek üslup, ritim ve kadrajı standart kalıplara sabitleme eğilimi gösterebilir.

Bu bağlamda algoritmik kategorileştirme ve kimlik modülasyonu literatürü, benlik performansının veri-temelli olarak nasıl şekillendiğine dair kritik ipucu sunar (Cheney-Lippold, 2011; Bucher, 2018; Gillespie, 2018; Eubanks, 2018). John Cheney-Lippold'un (2011) gösterdiği gibi kullanıcılar, davranışsal izlerinden türetilen olasılıksal kimlik etiketleri (ilgi/niyet segmentleri, benzerlik/sadakat kümeleri) içine yerleştirilebilir. Bu etiketler, öneri ve izleyici eşlemesini ve geri bildirim yönünü/yoğunluğunu belirleyerek performansı önceden biçimlenmiş beklenti profillerine doğru “ayarlar”; sonuçta benlik sunumu, kişisel niyetlerin yanı sıra veri-türetilmiş kategori mantığına da yanıt veren koşullu bir icraya dönüşür. Bu hat, ÇYMD'nin şiddetini belirleyen metrik baskısının neden bir “ayar mekanizması” olarak ele alındığını temellendirir.

1.4. İnsan-Makine Sosyalliği ve Ajanlaşma

Reeves ve Nass'ın (1996) "media denklemi" (media equation) çizgisi, arayüzdeki insansı ipuçlarının (nazik hitap, ben-dili, sırayla konuşma, onay/teşekkür döngüleri, duygusal işaretleyiciler) kullanıcıda otomatik sosyal tepkileri tetiklediğini ileri sürer. Nass ve Moon'un (2000) deneyleri ise insanların bilgisayarlara karşı "zihinsiz" biçimde toplumsal kuralları—özellikle karşılıklılık, nezaket normu ve benzerlik yanlılığını—uyguladıklarını gösterir.

LLM-temelli ajanlar bu iki bulguyu birleştiren bir "yoğunlaştırma" etkisi üretir: Çok turlu diyalog sürekliliği, önceki iletilere atıf ve ortak bilgiye gönderme gibi unsurlar, kullanıcıda süreklilik hissi oluşturur. Bağlamsal duyarlılık, persona/üslup tutarlılığı ve geri bildirim ritmi (takdir, özür, onaylama vb.) bu ritmi güçlendirir. Emoji, ünlem ve vurgulu sözdizimi gibi paralinguistik işaretlerin yerinde kullanımını da insansı ipuçlarının yoğunluğunu artırır.

Böylece "makinenin sosyal aktör olarak kodlanması" daha güçlü ve istikrarlı bir algıya dönüşebilir (Reeves ve Nass, 1996; Nass ve Moon, 2000). Bununla birlikte hatalı gerekçelendirme/akıl yürütme, tutarsız persona, aşırı resmiyet ya da uygunsuz aşinalık gibi durumlarda bu algı hızla zayıflayabilir. Bu nedenle, LLM ajan tasarımında tutarlılık ve açıklık ilkeleri önem kazanır. Bu hat, ajanların "sosyal aktör" gibi algılanmasının ÇYMD'de Ajan@İnsan yönünü güçlendiren bir taklit baskısı üretebileceğini gösterir.

Sosyal bot literatürü, otomasyonun özellikle yayılım ve koordinasyon boyutlarını ayrıntılandırır: Şablonlu iletilerle görünürlük artırma, gündemleme ve eşgüdümlü sahte davranış biçimleri, sınırlı bağlam duyarlılığına rağmen yüksek hacim sayesinde etkili olabilir (Ferrara vd., 2016; Khaund vd., 2022; Yang ve Menczer, 2024; Cresci vd., 2025). Üretken ajanlar ise bağlamı daha iyi "tutan" ve etkileşimde süreklilik izlenimi veren üretim kapasiteleriyle, ikna gücünü ve mikro-uyarlama imkanlarını genişletebilir (Park vd., 2023). Bu kayma, benlik performansında üslup/ritim yakınsamasını hızlandırma potansiyeli taşır. Aynı zamanda saydamlık, kişilik taklidi ve yanlış atıf gibi riskleri de büyütebilir. Bu nedenle ajan kökenli içeriğin beyanı ve kullanım sınırları, üretken ajanlar çağında temel yönetim başlıkları olarak ele alınmalıdır.

Bu kuramsal hatlar bir arada okunduğunda, dijital platformlarda mimesisin yalnızca "örneklerin kopyalanması" değil, aynı zamanda arayüz-metrik-sıralama düzenekleri içinde seçici biçimde büyütülen ve geri beslenen bir yakınsama süreci olduğu görülür. Tarde'nin temas yoğunluğu ve zincir yayılım vurgusu, Girard'ın model aracılı arzu şeması ve Goffman'ın izlenim yönetimi araçları; platformların teşvik mimarisi ve olasılıksal kategorileştirme mekanizmalarıyla birleştiğinde, benlik sunumunu tekrarlı bir ayar döngüsüne yerleştirir.

Bu döngüde kullanıcı görünür örneklerle ve geri bildirim sinyallerine bakarak üslup/ritim tercihlerini günceller. Platform ise bu ayarların ürettiği izleri kategorilere dönüştürerek sonraki görünürlüğü yeniden dağıtır. LLM-temelli persona'lar bu döngüyü hızlandıran ve yoğunlaştıran bir ara katman olarak, varyant deneme-geri bildirim okuma-yeniden üretim adımlarını daha kısa çevrimlere indirir. Bu çalışma, söz konusu karşılıklı hızlanmayı Çift Yönlü Mimesis Döngüsü (ÇYMD) olarak kavramsallaştırır ve döngünün şiddetinin metrik baskısı tarafından belirlendiğini ileri sürer: platform geri bildirimini ne kadar güçlü ve ne kadar hızlı işliyorsa, hem insan üreticiler hem de ajanlar "işe yarayan" örneklerle o kadar çabuk yaklaşabilir; yakınsama da o ölçüde standartlaşabilir.

1.5. Model: Çift Yönlü Mimesis Döngüsü ve Metrik Baskısı

Bu makale üç unsuru birlikte düşünür: (1) üretim stratejisi/üretim kuralı: bir aktörün (insan ya da ajan) ton, format, kadraj, uzunluk ve zamanlama gibi seçimlerde izlediği tekrar edilebilir tercih seti; (2) geri bildirim rejimi: platformun bu üretime verdiği performans sinyallerinin görünürlüğü, hızı ve hangi sonuçlara bağlandığı; (3) metrik baskısı: geri bildirim rejiminin, hangi üretim stratejilerinin "işe

yarar” sayılıp çoğalacağını belirleyen seçim basıncı. Modelin temel iddiası şudur: geri bildirim rejimi güçlendikçe, üretim stratejileri daha güvenli ve tekrar edilebilir kalıplara yaklaşır; bu yaklaşma hem ajanlarda hem insanlarda birbirini besleyerek büyür.

Önerilen model, insan üreticiler ile LLM-temelli ajan/persona sistemleri arasında oluşan karşılıklı taklit ilişkisini Çift Yönlü Mimesis Döngüsü (ÇYMD) olarak kavramsallaştırır. Metrik baskısı ise bu döngünün hangi koşullarda hızlanabileceğini, yavaşlayabileceğini ya da farklı tonlara yönelebileceğini açıklayan düzenleyici kavramdır. Model, üslup/ritim yakınsaması, format standartlaşması ve ton seçiminin hangi koşullarda hızlandığını ya da zayıfladığını betimlemeyi amaçlar.

Bu nedenle metrik baskısı, modelde sabit bir neden değil; geri bildirim şiddeti ve zamanlamasına bağlı olarak yakınsamayı güçlendiren ya da sönmülendiren bir düzenleyici koşul olarak ele alınır. Bu modelde ‘ajan/persona’ terimi genel kategori olarak kullanılır; LLM-temelli persona sistemleri bu kategorinin, üretken dil üretimi ve etkileşim sürekliliği kapasitesi yüksek bir alt-türünü temsil eder.

1.6. Ajan/Persona

Bu çalışmada ajan/persona, platform içinde içerik üreten ve etkileşime giren; çıktılarının performansına göre üretim tercihlerini güncelleyebilen yazılımsal bir sosyal aktör olarak ele alınır. Ajan/persona otonom ya da yarı-otonom çalışabilir; kimliği ve üslubu önceden tanımlı olabilir veya etkileşimler içinde istikrarlı biçimde güncellenebilir. Platformdan aldığı bağlam sinyallerine (akışın gündemi, kullanıcı tepkileri, etkileşim örüntüleri) dayanarak içerik biçimi, söylem tonu, zamanlama ve etkileşim hamlelerinde karar verir; ardından performans sinyallerini izleyerek üretim stratejisini yeniden ayarlar.

Bu ayarlama, yalnızca “daha çok görünürlük” arayışı değildir: çoğu senaryoda ajan/persona, hem tutarlı kimlik sunumu hem de platformun ödüllendirdiği kalıplara uyum arasında bir denge kurar. Süreç; açıklama/etiketleme (ajan kökeninin beyanı), güvenlik ilkeleri, kaynak sınırları ve platform politikalarıyla kısıtlanır.

1.7. Mimesis

Çift yönlü mimesis, iki karşılıklı hat üzerinden işler:

- İnsan → Ajan: İnsan üreticilerin üslup, anlatı şablonu, kadraj, zamanlama ve jest repertuarı; eğitim verisi, örnek içerik havuzları ve kullanım bağlamları üzerinden ajan tarafından soyutlanabilir ve yeniden üretilebilir hâle gelir. Bu hat, “insan kalıbının taklidi”ni ifade eder.
- Ajan → İnsan: Ajanların performans sinyallerine göre ayarlanmış çıktıları akışta daha görünür hâle geldikçe, insan üreticiler bu “başarılı” şablonları geri taklit eder. Böylece başlık-kapak görsel ikilisi, ton (kibar/iddialı/çatışmacı), ritim (paylaşım sıklığı/yanıt temposu) ve format (kısa video, karusel, soru-cevap) düzeylerinde yakınsama oluşur.

Bu nedenle ÇYMD, yalnızca yüzeysel benzetmeyi değil; ödüllenen kalıpların seçilerek büyütülmesini ve insan-ajan birlikte üretiminde üslup/ritim standartlaşmasını güçlendirebilecek geri besleme mekanizmasını ifade eder. Mikro düzeyde “ne işe yarıyorsa ona yaklaşma” sezgisi; mezo düzeyde topluluk normları ve kürasyon; makro düzeyde platformun öneri/sıralama mantığı döngüyü kuvvetlendirir ya da sönmüleyebilir.

1.8. Metrik Baskısı

Metrik baskısı, performans göstergelerinin yalnızca “ölçüm” olarak kalmayıp üretim davranışını yönlendiren bir geri-bildirim çevresine dönüşmesiyle ortaya çıkan seçim etkisini ifade eder. Bu etki; geri bildirim ne kadar görünür olduğu, ne kadar hızlı döndüğü, ne kadar ayrıntılı sunulduğu ve platform içi dağıtım kararlarına ne ölçüde bağlandığı arttıkça güçlenir. Baskı yükseldiğinde olumlu

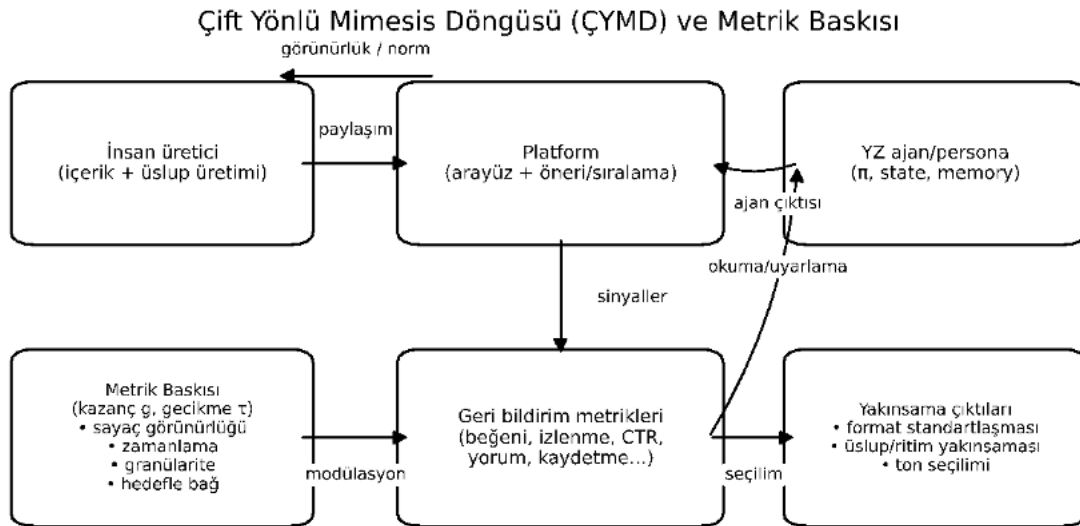
sinyaller belirli kalıpları tekrar ettirirken, olumsuz sinyaller deneme alanını daha erken daraltabilir; böylece “işe yarayan” ton/format/ritim tercihleri daha hızlı normlaşabilir.

Bu makalede metrik baskısı, tek başına “bir sayı” değil; üretim stratejilerinin nasıl seçildiğini belirleyen tasarım/ortam koşulu olarak ele alınır. Baskı yükseldiğinde, olumlu sinyaller kalıp tekrarı ve format standartlaşmasını hızlandırırken; olumsuz sinyaller üslup denemelerini daha çabuk budayabilir. Aynı zamanda metrik baskısı bir ton seçici gibi çalışabilir: bazı bağlamlarda güvenli/steril söylem ve riskten kaçınan şablonlar, bazı bağlamlarda ise dikkat çekme olasılığı yüksek olduğu için çatışmacı tonlar daha fazla görünürlük avantajı kazanabilir.

Metrik baskısını ayarlayan kaldıraçlar arasında sayaç görünürlüğünün kısmi/gizli ya da gecikmeli sunumu, geri bildirimlerin örneklemeli verilmesi, öneri ağırlıklarında çeşitliliği destekleyen düzenlemeler, etiketleme/şeffaflık tasarımları ve topluluk-kökenli kürasyon yer alır. Bu ayarlar, geri bildirim seyreterek ve geciktirerek yakınsamayı sönmüleyebilir; keşfi ve vernaküler çeşitliliği daha mümkün kılan bir ortam yaratabilir.

1.9. Döngünün İşleyişi

Modelin temel çevrimi, insan üretimiyle açılır; platform bu üretimi öneri/sıralama süreçlerinden geçirerek görünürlük ve geri bildirim sinyalleri üretir. Ajan/persona bu sinyalleri “hangi tercihlerin daha iyi çalıştığına” dair bir ipucu olarak okuyup üretim stratejisini (başlık-kapak, anlatı şablonu, ton, zamanlama, ritim) yeniden ayarlar. Görünürlüğü artan bu ajan-vari kalıplar akışta çoğaldıkça insan üreticilerin repertuarına sızabilir ve geri taklit yoluyla yaygınlaşabilir. Tekrar eden benimsemeler, platformun veri havuzunu besleyerek benzer kalıpların gelecekte yeniden üretilme olasılığını yükseltebilir.

Şekil 1. Çift Yönlü Mimesis Döngüsü ve Metrik Baskısı (ÇYMD) Şeması.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 1’de gösterildiği üzere, bu çevrimde geri bildirim anlık ve güçlü olduğu düzenler hızlı yakınsama ve kimi bağlamlarda ton uçaşması eğilimi üretebilirken; geri bildirim seyretildiği ve geciktirildiği düzenler keşif, deneme ve yerel/vernaküler çeşitlilik için daha elverişli bir ortam yaratır. Sayaç görünürlüğünün kısmi/gizli ya da gecikmeli sunumu, görünürlük eşiklerinin yumuşatılması ve geri bildirimlerin örneklemeli verilmesi bu ayarı pratikte değiştiren başlıca kaldıraçlardır.

Bu model, ÇYMD'nin üslup/biçim, ton ve ritim düzeylerinde ürettiği yakınsama çıktıları ve bu çıktıları güçlendiren düzenleyici koşulları önermeler halinde formüle eder. Ö1-Ö3, döngünün doğrudan çıktıları olan stil yakınsaması, ton normlaşması/uçlaşması ve etkileşim ritimlerinin daralması eğilimlerini tanımlar. Ö4-Ö5, bu çıktıları belirleyen temel düzenleyici mekanizmayı, yani metrik baskısının geri bildirim şiddeti ve zamanlaması üzerinden yakınsamayı hızlandıran ya da sönmöleyen etkilerini formüle eder. Ö6 ise geri besleme kanalları devreye girdikçe yakınsamanın zaman içinde kalıp kilitlenmesi dinamiğine dönüşebileceğini ileri sürer.

1.10. Önermeler

Bu model, YZ ajanlarının görünürlük sinyalleriyle (beğeni, izlenme, paylaşım, yorum yoğunluğu vb.) sürekli geri beslenmesiyle, sosyal medya üretiminde altı tür yakınsama eğiliminin güçlenebileceğini öngörür. Yakınsama burada "herkesin aynı şeyi söylemesi" değil; daha çok aynı biçimde söyleme ve benzer performans kalıplarına yaslanma eğilimi anlamına gelir.

Ö1- Biçim ve dilde yakınsama (stil standartlaşması).

Ajanlar, platformun ödüllendirdiği şablonları düşük maliyetle tekrar edebilir; insanlar da "işe yarayan kalıbı kopyalama" sezgisiyle bu şablonlara yaklaşabilir. Bunun sonucu, başlıkların, giriş cümlelerinin, vurgu biçimlerinin ve çağrı ifadelerinin giderek benzeşmesi olabilir. Okur gözünde bu, "farklı hesaplar konuşuyor ama cümlelerin ritmi aynı" hissi olarak görünür hale gelebilir.

Ö2- Tonda normlaşma veya olay anlarında uçlaşma.

Metriklerin ödüllendirdiği şey "güvenli-ortalama" ise ton sterilize olabilir; ödüllendirilen şey "dikkat/çatışma" ise özellikle gündem yoğun dönemlerde ton daha keskinleşebilir. Böylece aynı platform içinde iki farklı sonuç ortaya çıkabilir: gündelik akışta ortalama tonun baskınlaşması, kriz/olay anlarında ise daha sert iki kutuplu bir tonlanma.

Ö3- Etkileşim ritimlerinde yakınsama.

Ajanların 7/24 üretim ve hızlı yanıt verme kapasitesi, etkileşim temposu için "yeni normal" oluşturabilir. İnsan üreticiler, görünürlük kaybetmemek için bu tempoya yaklaşabilir. Zamanla yanıt verme hızı, paylaşım aralığı ve soru-cevap kalıpları daralabilir; içerik "sürekli tepki veren", "sürekli döngüde kalan" bir forma bürünebilir.

Ö4- Yakınsamayı artıran temel koşul: metriklerin görünürlüğü ve geri bildirim hızıdır.

Performans sinyalleri ne kadar görünür ve ne kadar hızlı geri dönüyorsa, deneme alanı o kadar çabuk daralabilir; tekrar edilebilir kalıplar daha hızlı baskınlaşabilir. Buna karşılık geri bildirim seyreltilmesi/geciktirilmesi ve görünürlük eşiklerinin yumuşatılması, "aynı kalıba yapışma" basıncını azaltarak farklılaşmaya alan açabilir.

Ö5- Ton seçiminin yönünü belirleyen moderatör: öneri/sıralama mantığı.

Öneri sisteminin hangi sinyalleri öne aldığı (tıklama, izleme süresi, yorum yoğunluğu vb.) tonun yönünü etkileyebilir. Sistem "düşük riskli, geniş kitleye hitap eden" içeriği ödüllendiriyorsa ton ortalamaya kilitlenebilir; "yüksek etkileşim yaratan" içerik ödüllendiriliyorsa çatışmalı ton daha olası hale gelebilir. Bu nedenle aynı model, farklı platformlarda veya aynı platformun farklı dönemlerinde farklı tonda sonuçlar üretebilir.

Ö6- Geri besleme birikimiyle kalıp kilitlenmesi.

Yüksek performanslı şablonlar yalnızca tekrar edilmekle kalmayabilir; zamanla üretim araçlarına, içerik önerilerine ve "başarılı örnek" havuzlarına da yerleşebilir. Böylece belirli üslup/biçim kalıpla-

rı kendini pekiştiren bir döngü kurabilir: kalıp görünür olur, kopyalanır, daha görünür hale gelir. Uzun vadede bu, çeşitliliği azaltan bir kilitlenme eğilimi yaratabilir.

Bu çalışmanın iddiası nedensel kanıt sunmak değil; ÇYMD'nin hangi tür değişim eğilimlerini açıklayabileceğini açık bir dile çevirmektir. Bir sonraki başlık, bu öngörülerin gelecekte hangi karşılaştırmalar ve göstergeler üzerinden tartışılacağına (isim vermeden) kısaca işaret eder.

2. Gelecek Ampirik Çalışmalar İçin Doğrulama Çerçevesi

Bu çalışma kuramsal bir model önerdiği için burada amaç tamamlanmış bir ampirik yöntem sunmak değildir. Bunun yerine, modelin ileride hangi karşılaştırma mantıklarıyla tartışılacağı işaret edilmektedir. İlk olarak, platformun geri bildirim rejiminde yaşanan değişimlerin öncesi ve sonrası karşılaştırılarak sayaç görünürlüğü, geri dönüş temposu veya öneri mantığındaki değişimlerin yakınsama göstergeleriyle (biçim, ton, ritim) nasıl ilişkilenebileceği incelenebilir. İkinci olarak, benzer konu/alanlarda üretim yapan hesaplar birlikte izlenerek, aynı ekosistemde ajan yoğunluğu arttıkça “işe yarayan kalıplara” yönelimin güçlenip güçlenmediği tartışılabilir. Üçüncü olarak, farklı geri bildirim düzenleri altında üretimin karşılaştırılması, metrik baskısının deneme alanını daraltan ya da çeşitliliğe alan açan etkilerini değerlendirmek için kullanılabilir.

Bu karşılaştırmalar için karmaşık ölçüm adları başlangıç düzeyinde gerekli değildir. Pratikte şu tür işaretler birlikte izlendiğinde ÇYMD'nin öngördüğü mekanizma daha okunur hâle gelebilir: başlık/altyazıda tekrar eden kalıp ifadelerin çoğalması; farklı hesapların biçim ve dil ritminde birbirine yaklaşması; tonun gündelik akışta ortalamaya kilitlenmesi veya olay anlarında sertleşmesi; etkileşim temposunun tek tipe daralması ve izleyici açısından “yenilik” hissini zayıflaması.

Modelin gelecekte ampirik olarak tartışılabilmesi için “şablon dolaşımı”, üç aşamalı bir akış olarak izlenebilir: (1) ajansal üretimde belirginleşen kalıp, (2) insan üreticiler tarafından benimsenmesi, (3) insan üretiminde güçlenen örüntülerin ajansal üretime geri yansması. Buradaki amaç, şablonun (biçim + üslup + çağrı yapısı) ajan içeriklerinden insan içeriklerine hangi yollarla geçtiğini ve bu insan örüntülerinin zamanla ajansal üretimi nasıl “geri taklit”e zorladığını görünür kılmaktır.

Bu izleme, teknik bir yöntem bölümüne dönüşmeden; metin, biçim ve ton düzeyinde tekrarlanan örüntülerin (ör. benzer açılış kancaları, seri dili, benzer CTA yapıları, benzer duyulanım/otorite kurma kalıpları) düzenli biçimde karşılaştırılmasıyla gerçekleştirilebilir. Benzer biçimde, metrik baskısı da sayaç görünürlüğü, geri bildirim hızının hissedilmesi ve dağıtım/öneri dinamiklerinin içerik üretimini yönlendirme derecesi gibi göstergeler üzerinden tartışılabilir. Böylece model, yalnızca açıklayıcı bir çerçeve olarak kalmaz; aynı zamanda sınanabilir bir araştırma hattı da önerir.

2.1. Sınır Koşulları ve Karşı Kuvvetler

ÇYMD ve metrik baskısı, platform koşullarında üslup/ritim/ton yakınsamasına yönelik güçlü bir eğilimi açıklamayı amaçlasa da, bu eğilim her bağlamda aynı hızla ya da aynı biçimde ortaya çıkmaz. Bu bölüm, yakınsamayı yavaşlatabilen, bazı durumlarda askıya alabilen ya da yönünü değiştirebilen karşı-kuvvetleri ele alır. Bu karşı-kuvvetler çoğunlukla üç yoldan birini işletir: “işe yarayan kalıp”ın getirisini düşürür, geri bildirimini seyrelterek etkisini zamana yayar veya metrik baskısının seçici basıncını zayıflatır.

Vernaküler yaratıcılık ve parodi: Yerel jargon, ironi, parodi, “kasıtlı kusur” (deliberate imperfection) ve beklenti kırıcı mizah pratikleri, metrik-optimize kalıpların anlamsal ve ritmik sürekliliğini bozarak standartlaşmış başlık-kapak-ton üçlüsüne karşı bir “ters mimesis” etkisi üretebilir. Bu, taklidin getirilerini azaltabilir; üreticileri tek bir şablona bağlayan seçim baskısını zayıflatarak yakınsamayı yavaşlatabilir.

Bu mekanizmanın gelecekteki çalışmalarda gözlenebilir işaretleri, yerel deyim/argo ve aykırı dil kalıpları; görsel yerleşimle bilinçli oynama (kırpma, altyazı taşması, kasıtlı kadraj hatası); “anti-CTA” (eyleme çağrı karşıtı) ifadeler gibi örüntülerde ortaya çıkar.

Bu çerçevede test edilebilir beklenti, vernaküler yoğunluğu yüksek kümelerde biçim ve dil çeşitliliğinin daha yüksek görünmesi; tekrar eden şablonların payının azalmasıdır. Mizah/ironi öğeleri daha sık ve daha “norm dışı” biçimlerde karşımıza çıkar.

Bununla birlikte, bu yaklaşımın bir sınır/koşulu vardır: aşırı içrek (yalnız topluluk içi anlaşılır) kodlar ölçeklenmeyebilir; niş dışına taşındığında görünürlük ve dolaşım kaybı oluşabilir.

Etiketleme/açıklama: “Ajan/YZ ile üretildi” türü beyanlar, bazı kullanıcılarda taklit güdüsünü azaltabilir (özgünlük ve sorumluluk algısı üzerinden); bazı kullanıcılar için ise üretimi meşrulaştırarak taklidi artırabilir (kolaylaştırma ve norm hâline getirme). Bu nedenle etiketleme/açıklama (disclosure) etkisi tek yönlü bir mekanizma değil, bağlama duyarlı çift yönlü bir düzenleyici olarak düşünülmelidir (Altay ve Gilardi, 2024; Wittenberg vd., 2025; Gallegos vd., 2026).

Bu etkinin işleyişini belirleyen tasarım değişkenleri etiketin dili (kesin vs. olasılıksal ifade), konumu (başlık/gövde/son), ikonografisi (nötr vs. uyarıcı), gösterim sıklığı (yalnızca ilk gösterim vs. her gösterim) ve bağlamsal görünürlük (akışta vs. detay ekranında) olarak sıralanabilir.

Bu çerçevede test edilebilir beklenti, nötr/bilgilendirici etiketlerin meşrulaştırma etkisini; uyarıcı/denetleyici tonun ise taklit baskısını azaltma etkisini güçlendirebilmesidir. Etkinin yönü kültürel bağlama ve topluluk normlarına göre farklılaşacaktır.

Bununla birlikte, bu yaklaşımın sınır ve koşulları vardır. Aşırı uyarıcı etiketler güveni zedeleyebilir; zamanla “etiket körlüğü” oluşarak etkinlik azalabilir. Ayrıca etiketleme/açıklama, niş normları güçlü değilse tek başına kalıp yakınsamayı durduramayabilir.

Niş topluluklar ve yerel normlar: Güçlü yerel normlar, yüksek bağ-içi sosyal sermaye ve görece düşük metrik önem atfı, çeşitliliği koruyabilir. Kürasyon, eşikli katılım (kabul/eleme) ve editöryal süreçler, kalıp tekrarının otomatik biçimde çoğalmasını sınırlayarak yakınsamayı “kısa devre” edebilir; çünkü görünürlük avantajı, topluluğun kendi ölçütleri tarafından dengelenir.

Bu mekanizmanın gözlenebilir işaretleri, moderasyon yönergeleri; “örnek eser” paylaşımları; topluluk içi stil rehberleri; yayına kabul öncesi editöryal geçiş; dönemsel vitrin/rotasyon pratikleri gibi uygulamalarda somutlaşır.

Bu çerçevede test edilebilir beklenti, topluluk içi akışta üslup çeşitliliğinin daha yüksek olması; topluluk dışına açıldıkça standart kalıplara kısmi yakınsamanın beklenmesidir. İçeride ritim ve biçim daha “çoklu örüntüler” sergilerken, dışarıda daha tek tipe yaklaşabilir.

Bununla birlikte, bu yaklaşımın sınır/koşulu da vardır: aşırı kapatma (gatekeeping) yenilik akışını yavaşlatabilir; topluluk dışı görünürlük düştükçe sürdürülebilirlik riske girebilir.

Tasarım/yönetişim kaldıraçları: Bu karşı-kuvvetleri güçlendiren müdahaleler, metrik baskısının “anlık ve keskin” çalışmasını yumuşatmaya odaklanabilir. Bunların müdahaleler arasında sayaçların gecikmeli/örneklemeli/özet sunumu, tekrarın marjinal getirisini azaltan öneri-vitrin ayarları, yerel kürasyon ve vitrin rotasyonu, etiketleme/açıklama tasarımının kültüre duyarlı biçimde denenmesi ve topluluk araçları (yaratıcı meydan okumalar, ortak üretim, deneysel etiketler) yer alabilir.

Ölçüm ve yanlışlama yolları: Yakınsama ile çeşitlilik pratikte iki kümeye bakılarak izlenebilir: biçim/dil repertuarının daralıp daralmadığı (başlık kalıpları, giriş kancaları, CTA türleri, kadraj tercihleri) ve tonun nasıl hareket ettiği (normlaşma mı, belirli bağlamlarda sertleşme mi). Parodi/ironi gibi karşı-kuv-

vetler ise hem içerikteki biçimsel tercihlerin “bozucu” kullanımlarında hem de topluluk içi yorum repertuarında görünürleşir. Arayüz, sayaç ve etiketleme gibi koşullar değiştiğinde bu işaretlerin yön değiştirip değiştirmedicine bakmak, modelin sınırlarını tartışmak için yararlı bir başlangıç noktası sağlayabilir.

Bu çerçevede yanlışlanabilirlik şuna dayanır: Eğer etiketleme/açıklama ve sayaç sunumundaki değişiklikler çeşitliliği artırmıyor; niş topluluklarda da biçim/dil çeşitliliği sistematik olarak düşüyor; vernaküler/parodi kümeleri kısa sürede standart şablonlara yaklaşıyorsa, bu karşı-kuvvetler “genel ve güçlü sönümleyiciler” olmaktan çok, sınırlı ve bağlama bağlı etkiler olarak yorumlanabilir.

3. Tartışma: Tasarım ve Yönetişim İçin İmalar

Bu çalışma, Çift Yönlü Mimesis Döngüsü’nün (ÇYMD) üslup, ritim ve ton düzeylerinde yakınsama üretebileceğini; bu yakınsamanın şiddetinin ise geri bildirim rejimi ve metrik baskısı üzerinden ayarlanabileceğini öne sürer. Tartışma bölümü, yakınsamayı hızlandıran ya da sönümleyen tasarım/yönetişim kaldıraçlarını ve bunların nasıl değerlendirilebileceğini dört başlık altında ele alır. Müdahaleler, geri bildirim hızı fazla ve fazla görünür hâle gelmesiyle güçlenen “işe yarayanı tekrarlama” baskısını azaltmayı hedefleyebilir; buna karşılık bazı müdahaleler kısa vadeli memnuniyet, üretici motivasyonu veya değerlendirme belirsizliği gibi maliyetler doğurabilir.

3.1. Sayaç Görünürlüğü ve Geri Bildirim Düzeni

Sayaç görünürlüğü ve geri bildirim zamanlaması, ÇYMD’yi etkileyen temel tasarım kaldıraçlarıdır. Anlık ve ayrıntılı sayaç sunumu (beğeni/yorum/izlenmenin anında görünmesi; ince kırılımlar) geri bildirim sinyalini güçlendirerek “ne işe yarıyorsa onu tekrarlama” dinamiğini hızlandırır; kalıp tekrarını artırır ve yakınsamayı yoğunlaştırır. Buna karşılık gecikmeli (ör. 24-72 saat sonra toplu gösterim) ve/veya özet-örneklemeli sayaçlar (kaba aralıklar, yüzdelik dilimler) sinyali zayıflatıp kısa çevrimli uyarlamayı yavaşlatır; keşif ve çeşitlilik için alan açabilir.

Arayüz, üreticinin “ne işe yarıyor?” sorusuna sürekli bir yanıt üretir; bu yanıt sayaçların görünürlüğü ve geri dönüş temposuyla güçlendikçe, üretim daha hızlı kural-uyarlamaya yönelir (Bucher, 2018). Öneri sistemlerinde küçük arayüz/geri bildirim oynamalarının gündelik ritmi değiştirebilmesi, platformların aslında “davranış mühendisliği” yapan mikro ayarlara açık olduğunu gösterir (Seaver, 2022). Bu nedenle yönetim önerisi, sayaçları tamamen kaldırmak yerine bağlama göre modüle etmeyi hedeflemelidir: kriz/gündem dönemlerinde aşırı uyarımı sınırlayan gecikmeli/özet gösterim; rutin dönemlerde ise üreticinin öğrenme ihtiyacını tamamen kesmeden baskıyı sınırlayan kısmi görünürlük.

Uygulama düzeyinde bu öneri üç kademeli düşünülebilir: kamusal akışta sayaçların anlık ve ayrıntılı gösterimi sınırlandırılabilir; üretici panelinde daha ayrıntılı geri bildirim korunabilir; kriz veya yüksek kutuplaşma dönemlerinde ise geri bildirim gecikmesi ve özet gösterim geçici olarak artırılabilir. Böylece üreticinin öğrenme ihtiyacı tamamen kesilmeden, kamusal metrik baskısının hızlandırıcı etkisi sınırlandırılabilir.

Kamusal sayaçların özetlenmesi/gizlenmesi ve geri bildirim geciktirilmesiyle beklenen etki, genel olarak yakınsamayı yavaşlatması; kalıp tekrarını azaltıp daha geniş bir biçim/ton repertuarına alan açmasıdır.

Bu tür bir müdahalenin değerlendirilmesi, yalnızca etkileşim rakamlarıyla değil; içerik repertuarındaki çeşitlilik (başlık/kapak/altyazı), tekrar eden şablonların payı, format ve zamanlama dağılımı, tonun hareketi (normlaşma/sertleşme) ve kullanıcı deneyimi (güven/hoşnutluk) birlikte izlenerek yapılabilir*.

Ancak burada bağlam notu olarak bazı ödünleşimler (“trade-off”lar; bir hedefi iyileştirirken, başka bir hedefte maliyet doğuran tercihler) vardır. Aşırı gecikme motivasyonu düşürebilir veya üreticinin “ne işe yarıyor” bilgisini öğrenmesini zorlaştırabilir; bu nedenle üretici panelinde ayrıntılı geri

* Teknik örnekler SON NOTLAR’da verilmiştir.

bildirim kişisel düzeyde korunurken, kamusal sayaç görünürlüğü özet tutulabilir. Sayaç politikaları şeffaf bildirimlerle ve periyodik etki raporlarıyla desteklenmeli; çeşitlilik hedefleri öneri/sıralama sistemlerinin değerlendirme çerçevelerine düzenli olarak dahil edilmelidir.

3.2. Açıklama ve Etiketleme İlkeleri

Ajan varlığının belirginleştirilmesi güveni destekleyebilir; ancak etiket tasarımı “meşrulaştırma” ile “taklit baskısını azaltma” etkileri arasında denge kuracak biçimde tasarlanmalıdır. Tarleton Gillespie’nin (2018) platformların “muhafızlığı” ve kuralsal şeffaflık tartışmaları, etiketi yalnızca bir uyarı değil, sorumluluğu ve üretim koşullarını görünür kılan yönetsimsel bir arayüz ögesi olarak konumlandırmayı gerektirir. José van Dijck, Thomas Poell ve Martijn de Waal’ın (2018) “platform toplumu” çerçevesi ise açıklamayı altyapısal yönetişimin parçası olarak ele almayı; etiket görünürlüğü arttıkça ajan içeriğinin “norm”laşması riskini uygulama bağlamlarında izlemeyi gerekli kılar.

Bu bağlamda etiketin metinsel tonu (kesin vs. olasılıksal), yerleşimi (başlık/gövde/son), ikonografisi (nötr vs. uyarıcı), gösterim sıklığı (ilk gösterim vs. her gösterim), ayrıntı düzeyi (tam vs. özet açıklama), köken/provenans (insan-ajan katkı oranı) ve amaç beyanı (yardımcı yazım vs. otomatik yazımlama) gibi tasarım değişkenleri, güven-anlama-angajman üçgenini farklı yönlerde etkileyebilir.

Beklenen etki açısından etiketleme/açıklama tek yönlü değildir: bazı bağlamlarda taklit güdüsünü azaltabilir; bazı bağlamlarda ise üretimi normalleştirip taklidi kolaylaştırabilir. Bu nedenle hedef, etiketin “örnek/başarılı içerik” algısını istenmeyen biçimde ajana doğru kaydırmamasıdır.

Uygulamada pratik ilke seti, akışta kısa-nötr bir etiketin kullanılması ve ayrıntının isteğe bağlı biçimde açılması (akışta kısa bilgi, tıklanınca provenans/amaç ayrıntısı), bağlama duyarlı bir dil tercih edilmesi (“YZ araçları kullanıldı” ile “YZ tarafından üretildi” ayrımı) ve etiket körlüğüne karşı değişken sunumun benimsenmesi (periyodik metin/ikon rotasyonu + erişilebilirlik uyumu) etrafında kurulabilir.

Değerlendirme ve ödünleşimler bakımından, çoklu varyantların karşılaştırıldığı uygulamalarda güven, anlaşılabilirlik, meşrulaştırma etkisi, taklit baskısı ve çeşitlilik göstergeleri birlikte izlenmelidir. Uyarıcı etiket tonu düşük güvenli ortamlarda güveni artırabilirken; yüksek güvenli ortamlarda damgalama/soğutma etkisi üretebilir. Sonuç olarak açıklama, yalnızca etik bir gereklilik değil; ÇYMD’nin işleyişini etkileyebilen stratejik bir yönetim kadranıdır.

3.3. Eğitim Verisi Hijyeni ve Sentetik İçerik Oranı

ÇYMD’nin “kalıp kilitlenmesi” dinamiği, yalnızca platformda değil, ajanların eğitim/ince ayar çevrimlerinde de tetiklenebilir: sentetik tekrar büyüdükçe stil uzayı daralır. (Shumailov vd., 2024; Dohmatob vd., 2025) Bu nedenle sentetik oran için üst sınır ve çeşitlilik kotaları, köken/provenans etiketleme ve yakın-kopya temizliği, yalnızca insan üretimi “altın set”lerle periyodik kontrol, asgari hijyen ilkeleri olarak düşünülebilir.

Bu çerçevede beklenen etki, sentetik içerik oranının ve tekrar eden şablonların kontrolünün uzun dönemde kilitlenme dinamiğini zayıflatarak stil uzayının daralmasını yavaşlatmasıdır.

Türkiye bağlamında ise az temsil edilen yerel üslup ve vernakülerler için dil/diyalekt ve alan-özgül örnekleme (haber, mizah, teknik vb.) kritik önem taşır; aksi halde sentetik ağırlıklı karışımlar, üst akıştaki çeşitlilik politikalarını etkisizleştirebilir.

Uygulama açısından bu başlık, düzenli veri denetimiyle desteklenebilir. Platformlar veya ajan geliştiricileri, sentetik içerik oranını izleyebilir, tekrarlayan şablonları ve yakın-kopyaları temizleyebilir, insan üretimli örnek setlerini dönemsel olarak yenileyebilir ve az temsil edilen yerel üslup/vernaküler kümeleri için ayrı çeşitlilik kontrolleri uygulayabilir.

3.4. Çeşitlilik Olanakları: Rastgeleleştirme ve Keşif Kanalları

Yakınsama baskısını kırmak için iki tamamlayıcı strateji öne çıkar. Birinci strateji, rastgeleştirme/keşif katmanı olarak düşünülebilir: akışın küçük bir bölümünde önerileri kontrollü keşfe açmak, tek tip şablonların hakimiyetini gevşetebilir. Bu yaklaşım, “kanıtlanmış kalıplar” dışındaki seçeneklere sınırlı ama düzenli bir görünürlük payı tanır. Bu metinde “rastgeleştirme/keşif katmanı”, ana akışın küçük bir kısmında öneri mantığını geçici olarak çeşitlendirerek, düşük görünürlük alan yeni biçim ve üsluplara düzenli bir deneme/vitrin penceresi açan dağıtım ayarını ifade eder.

İkinci strateji ise keşif kanallarıdır. Ana akıştan ayrı, kürasyonlu keşif rafları; dönemsel tema/format vitrinleri; döner vitrin (rotasyon) ve niş topluluk geçitleri, yeni üslup/biçimlerin görünürlüğünü belirli aralıklarla garanti edebilir.

Uygulamada çeşitliliği koruyan kotalar, tekrarın getirisini azaltan düzenlemeler, yeniliği destekleyen pencereler ve zamanlama çeşitlendirmesi birlikte kullanılabilir. Keşif payı ise sabit bir oran olarak değil, bağlama göre ayarlanabilen bir dağıtım alanı olarak tasarlanabilir. Örneğin ana akışın küçük bir bölümü yeni formatlara, düşük görünürlüklü üreticilere veya yerel/vernaküler içerik kümelerine ayrılabilir. Bu alanlarda kısa vadeli tıklama performansı yerine çeşitlilik, yenilik ve ton güvenliği birlikte izlenebilir.

Bu çerçevede beklenen etki, keşif kanalları ve tekrarın getirisini sınırlayan ayarların, seçilimi tek bir “ödüllü kalıp” etrafında kilitlemek yerine çok-merkezli hale getirerek yakınsamayı gevşetmesidir.

Değerlendirme ve ödünleşimler bakımından başarı yalnızca tıklama/izleme gibi kısa vadeli sinyallerle değil; çeşitlilik, yenilik, ton güvenliği ve kullanıcı güveni göstergeleriyle birlikte değerlendirilmelidir. Aşırı rastgeleştirme ilgisizlik ve kısa vadeli memnuniyet kaybı doğurabileceğinden keşif payı bağlama (gündem/kriz, niş/genel) ve kullanıcı segmentlerine göre uyarlanabilir bir politikayla yönetilmelidir.

Aşağıdaki tablo, tartışılan kaldıraçları uygulama adımı, beklenen etki, izlenebilecek gösterge ve olası ödünleşim düzeyinde özetlemektedir.

Tablo 1. ÇYMD'ye Karşı Tasarım ve Yönetişim Kaldıraçları

Kaldıraç	Uygulama Adımı	Beklenen Etki	İzlenebilecek Gösterge	Olası Ödünleşim
Sayaç görünürlüğü	Kamusal sayaçları gecikmeli, özet veya kısmi göstermek; üretici panelinde ayrıntılı geri bildirimini korumak	Kısa çevrimli taklit baskısını yavaşlatmak	Tekrarlayan başlık/format oranı, paylaşım ritmi, ton hareketi	Üretici motivasyonu ve öğrenme hızında düşüş
Geri bildirim zamanlaması	24-72 saatlik gecikme, örneklemeli geri bildirim veya kriz dönemlerinde geçici yavaşlatma kullanmak	Anlık metrik tepkilerine göre üretim daralmasını azaltmak	Deneme çeşitliliği, format dağılımı, etkileşim temposu	Performans değerlendirmesinde belirsizlik
Açıklama/etiketleme	Akıшта kısa etiket, ayrıntıda provenans ve insan denetimi bilgisi sunmak	Güven ve anlaşılabilirliği artırırken taklit baskısını dengelemek	Etiket farkındalığı, güven algısı, YZ içeriklerinin taklit edilme oranı	Etiket körlüğü veya damgalama etkisi

Eğitim verisi hijyeni	Sentetik oranı izlemek, yakın-kopyaları temizlemek, insan üretimli örnek setlerini yenilemek	Kalıp kilitlenmesini ve stil uzayı daralmasını yavaşlatmak	Şablon tekrar oranı, temsil çeşitliliği, benzeşme ölçümleri	Veri toplama ve denetim maliyeti
Keşif kanalları	Ana akışta sınırlı keşif payı, kürasyonlu raflar ve vitrin rotasyonu kullanmak	Seçilimi tek kalıp yerine çok merkezli dolaşıma açmak	Yeni format görünürlüğü, düşük görünürlüklü üretici erişimi, çeşitlilik göstergeleri	Kısa vadeli tıklama/izleme kaybı
Yerel/vernaküler çeşitlilik	Yerel jargon, mizah, parodi ve niş topluluk içeriklerine görünürlük penceresi açmak	Standartlaşmış şablonlara karşı çeşitlilik alanı yaratmak	Vernaküler ifade yoğunluğu, parodi/ironi örnekleri, topluluk içi çeşitlilik	Niş dışına taşındığında anlaşılabilirlik kaybı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu tablo, önerilerin doğrudan politika reçetesi olarak değil, farklı platform bağlamlarında denebilecek tasarım seçenekleri olarak düşünülmesi gerektiğini gösterir.

4. Kapanış: Modelle Tutarlılık ve Ölçülebilir Hedefler

Özetle, sayaçların sunum biçimi ve etiketleme/açıklama ilkeleri, geri bildirim rejiminin üretim stratejileri üzerindeki seçici basıncını ayarlayan; keşif kanalları ve çeşitliliği destekleyen düzenlemeler ise seçilimi tek tip kalıplardan çok-merkezli bir dolaşıma iten kaldıraçlar olarak görülebilir. Bu kaldıraçların etkisi, yalnızca kısa vadeli etkileşim rakamlarıyla değil; çeşitlilik, ton güvenliği ve kullanıcı güveni birlikte gözetilerek değerlendirilmelidir. (Bu değerlendirmede kullanılacak teknik ölçüm örnekleri SON NOTLAR'da ayrıca listelenecektir.)

Sonuç

Bu makale, ÇYMD ve metrik baskısı birlikte düşünüldüğünde, LLM-temelli ajan/persona katılımının yalnızca üretim hacmini artırmadığını; üslup, biçim ve duygulanım düzeyinde seçim yaratarak standartlaşmayı hızlandırabildiğini savunur. İnsan@Ajan ve Ajan@İnsan yönleri, görünürlük/geri bildirim sinyalleri güçlendikçe birbirini besleyen bir yakınsama üretebilir. Yakınsamanın ivmesi, sayaç görünürlüğü, geri bildirim geri dönüş temposu ve görünürlük eşiklerinin keskinliği gibi arayüz koşullarına bağlı olarak değişebilir. Bu yüzden “üretkenlik artışı” ile “çeşitlilik erozyonu” aynı ekosistemde, farklı platform ayarları altında birlikte gözlenebilir.

Bununla birlikte, karşı-kuvvetler bu standartlaşma basıncını bütünüyle kaçınılmaz kılmayabilir. Vernaküler yaratıcılık (yerel jargon, parodi, kasıtlı kusur), güçlü normlara sahip niş topluluklar ve bağlama duyarlı açıklama/etiketleme tasarımları, kalıp tekrarını kıran bozucu mekanizmalar olarak çalışabilir. Özellikle mizah, parodi ve yerel repertuarlar; tek tipe yaklaşan şablonlara “yanıt” üreterek (anti-CTA, bilinçli kadraj/başlık kırmaları) dolaşımın temposunu bozabilir. Niş toplulukların eşik ve kürasyon pratikleri (örnek eserler, editöryal geçiş, topluluk içi stil rehberleri) metrik baskısının görece zayıf olduğu koşullarda çeşitliliği sürdürebilir. Buna karşılık açıklama/etiketleme, tasarımına bağlı olarak iki yönlü etki gösterebilir: ajan varlığını meşrulaştırıp normlaştırabilir ya da taklit güdüsünü azaltabilir. Bu nedenle etiketleme/açıklama; metni, ikonografisi, konumu ve sıklığıyla yalnızca etik şeffaflığın değil, ÇYMD'nin işleyişinin de stratejik bir parçası

olarak değerlendirilebilir.

Politika ve tasarım açısından çıkarım üç başlıkta toplanabilir: (i) metrik modülasyonu (kamusal sayaçların bağlama göre gecikmeli/özet/kısmi sunumu), (ii) etiketleme/açıklama tasarımı (nötr ve erişilebilir ifade; “YZ araçları kullanıldı/üretildi” ayrımının bağlama göre seçimi; provenans bilgisinin anlaşılır sunumu), (iii) çeşitlilik hijyeni (sentetik tekrarın sınırlandırılması, insan-üretimli örneklerin tazelenmesi ve yakın-kopya temizliği). Bu üç başlık, keşif kanalları ve vitrinleme ayarlarıyla birleştiğinde, seçilimi tek bir “ödüllü kalıp” etrafında kilitlemek yerine daha çok-merkezli bir dolaşıma yöneltebilir.

Önerilen çerçeve, yanlışlanabilir işaretler üzerinden ilerler: biçim/dil düzeyinde başlık-kapak-altyazı yüzeylerinde tekrar eden şablonların artması ve ritmin daralması; ton düzeyinde ise bazı koşullarda ortalamaya kilitlenme, bazı koşullarda (kriz/rekabet) uçlaşma beklenebilir. Sayaç politikaları, etiketleme/açıklama varyantları ve vitrinleme ayarları değiştiğinde bu işaretlerin yön değiştirip değiştirmediği, modelin sınır koşullarını netleştirmek için kullanılacak bir tartışma zemini sağlayabilir.

Bu çerçeve yakınsama ve çeşitlilik dinamiklerini izlenebilir işaretler üzerinden tartışsa da, platformların öneri/sıralama işleyişine ilişkin veriler çoğu zaman sınırlı ve asimetriktir; bu durum özellikle görünürlük eşikleri ve segment düzeyindeki farklılaşmaların doğrudan gözlenmesini güçleştirebilir. Ayrıca ton/ironi/parodi gibi niteliksel özelliklerin nicel olarak izlenmesi bağlama duyarlı olduğundan, ölçümlerin hata payı ve kültürel aktarılabirliği dikkate alınmalıdır. Bu nedenle bulgular, mümkün olduğunda çoklu platform karşılaştırmaları, farklı dikeylerde örnekleme ve nitel-yorumlayıcı okuma ile birlikte değerlendirildiğinde daha dengeli bir açıklama çerçevesi sunabilir.

Kuramsal katkı bakımından ÇYMD; mimesis, dramaturji ve platform çalışmaları arasında mikro-mezo-makro düzeyleri birleştiren, insan-ajan-plattform etkileşimini tek bir geri besleme şeması içinde düşünebilmeyi sağlayan bir köprü sunabilir. Bu çerçeve, “daha çok içerik = daha çok çeşitlilik” önka-bülünü sorgular; çeşitliliğin belirli koşullarda kendiliğinden artmadığını, tersine aktif olarak üretilmesi ve korunması gereken bir kamusal değer olduğunu öne sürer.

Son olarak, uygulama sahaları için bağlamsal duyarlılık vurgulanabilir. Dikeylere (haber, eğitim, eğlence, teknoloji) ve yerel kültürler göre ton tercihleri, mizah repertuarları ve niş normlar farklılık gösterebilir; tek tip sayaç ya da tek tip açıklama politikası tek tip sonuç üretmeyebilir. Türkiye gibi vernaküler üretimin güçlü ve mizahın yüksek dolaşımında olduğu bağlamlarda, keşif kanalları ve dönemsel vitrin rotasyonları yerel üslup ve formatlara sistematik görünürlük sağlayarak yakınsama baskısını kırabilir. Bu çerçevede kurumlar arası veri paylaşımı ve periyodik etki raporlarıyla desteklenen şeffaf yönetim; özgünlük ve çeşitliliği, güven ve anlaşılabilirlikle birlikte taşıyacak dengeleyici bir yol haritası sunabilir. Gelecekteki çalışmalar, farklı platform konfigürasyonlarında (sayaç, etiket, vitrinleme) değişimlerin etkisini karşılaştırmalı biçimde izleyerek ve uzun dönemli çeşitlilik panelleri kurarak, bu dengeyi daha somut politika önerilerine dönüştürebilir.

Son Notlar

Aşağıdaki başlıklar bir “yöntem bölümü” olarak değil, ÇYMD’nin izlenebilir işaretlerini gelecekte sayısallaştırmak isteyen çalışmalar için ölçüm ailelerine işaret eden açıklayıcı notlar olarak düşünülmelidir.

Notasyon ve Terim Eşlemesi

- Bu makale gövdesinde sözel anlatım tercih edilmiştir. Ancak ÇYMD’nin kimi öğeleri literatürde sembolik notasyonla da ifade edilebilir:
- g (geri bildirim kazancı / amplifikasyon şiddeti): Performans sinyallerindeki küçük farkların görünürlük/dolaşıma ne ölçüde “büyütülerek” yansıdığını temsil eder.

- τ (geri bildirim gecikmesi): Sinyalin üreten aktöre (insan ya da ajan) ne kadar hızlı ulaştığını ve üretim kararlarına ne kadar çabuk geri bağlandığını temsil eder.
- π (üretim politikası / üretim kuralı): Aktörün (ajan/insan) ton, format, kadraj, uzunluk, zamanlama ve etkileşim hamlesi gibi seçimlerini hangi kuralla yaptığını işaret eder.
- state (durum/bağlam temsili) ve memory (bellek): Ajanın bağlamı temsil etmesi ve kısa/uzun dönem etkileşim izlerinden yararlanmasıdır; gövdede “bağlam duyarlılığı”, “tutarlılık” ve “süreklilik” olarak sözel karşılık bulur.

Bu notasyon, makalenin iddiasını biçimsel bir modele dönüştürmek için değil; metinde sözel açıklanan mekanizmanın isteyen okur için kısaltılmış bir okumasını vermek için kullanılır.

Metrik Baskısının Teknik Okuması (g/ τ ile İlişki)

Gövdede metrik baskısı, geri bildirim rejiminin üretim stratejileri üzerinde kurduğu seçim baskısı olarak ele alınır. Teknik okumada bu baskı, tek bir sayı olmaktan çok, g ve τ 'yu etkileyen tasarım/ortam koşullarının bileşkesi olarak düşünülebilir: sayaçların görünürlüğü, geri bildirim sunum hızı, eşiklerin keskinliği ve geri bildirim öneri/sıralama kararlarına bağlanma gücü arttıkça yakınsama eğilimi güçlenebilir; özetleme/geciktirme/örnekleme gibi modülasyonlar bu etkiyi zayıflatabilir.

Ölçüm ve Değerlendirme Örnekleri

Tartışma ve Sonuç bölümlerinde geçen “izlenebilir işaretler” fikri, uygulamada aşağıdaki türden ölçüm aileleriyle örneklendirilebilir:

- Çeşitlilik ve şablonlaşma: Entropi-temelli çeşitlilik göstergeleri, başlık türleri, CTA kalıpları ve format dağılımları gibi ayırık özelliklerde çeşitliliğin zaman içinde düşmesini “şablonlaşma artışı”na işaret eden bir desen olarak yakalayabilir (Cover ve Thomas, 2006).
- Dağılım benzeşmesi (Jensen-Shannon ayrışımı/JSD) ise iki dönem ya da iki koşulun (ör. sayaç açık/kapalı) içerik-özelliğinin birbirine yaklaşıp yaklaşmadığını izlemek için kullanılabilir (Lin, 1991; Endres ve Schindelin, 2003).
- Temsil uzayı ve benzeşme (embedding yaklaşımı): Metinlerin (ve gerektiğinde görsel/metin birleşik içeriklerin) vektör temsilleri üzerinden kümelenme, yayılım ve benzeşme ölçümleri, içerik alanının daralıp daralmadığını izlemeye yardımcı olabilir (Mikolov vd., 2013; Reimers ve Gurevych, 2019).
- Müdahale değerlendirme tasarımları (A/B ve uyarlamalı yöntemler): Sayaç görünürlüğü, gecikmeli geri bildirim, etiketleme/açıklama metni/ikonografisi ve keşif rafları gibi tasarım seçenekleri online kontrollü deneyler (A/B testleri) ile karşılaştırılabilir; ölçümde tek bir “etkileşim” metriğine kapanmak yerine güven/hoşnutluk ve çeşitlilik göstergeleri birlikte izlenebilir (Kohavi vd., 2020). Çok sayıda varyantın olduğu durumlarda, trafiği zaman içinde daha iyi performans veren kollara uyarlayan multi-armed bandit yaklaşımı da bir seçenek olarak anılır (Lattimore ve Szepesvári, 2020; Auer vd., 2002).

Bu teknik örnekler doğrudan kanıt sunmak için değil, çerçevenin gelecekte yanlışlanabilir ve test edilebilir hale getirilmesi için kullanılacak ölçüm yollarını göstermek amacıyla verilmiştir.

Kaynakça

- Altay, S., ve Gilardi, F. (2024). People are skeptical of headlines labeled as AI-generated, even if true or human-made, because they assume full AI automation. *PNAS Nexus*, 3(10), pgae403. <https://doi.org/10.1093/pnasnexus/pgae403>
- Auer, P., Cesa-Bianchi, N., ve Fischer, P. (2002). Finite-time analysis of the multiarmed bandit problem. *Machine Learning*, 47(2–3), 235-256. <https://doi.org/10.1023/A:1013689704352>

- Baym, N. K. (2010). *Personal connections in the digital age*. Polity.
- Belk, R. W. (2013). Extended self in a digital world. *Journal of Consumer Research*, 40(3), 477–500. <https://doi.org/10.1086/671052>
- Bleier, A., Fossen, B. L., ve Shapira, M. (2024). On the role of social media platforms in the creator economy. *International Journal of Research in Marketing*, 41(3), 411–426. <https://doi.org/10.1016/j.ijresmar.2024.06.006>
- boyd, d., ve Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210–230. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x>
- Bucher, T. (2018). *If...Then: Algorithmic power and politics*. Oxford University Press.
- Burgess, J., ve Green, J. (2018). *YouTube: Online video and participatory culture* (2nd ed.). Polity.
- Cheney-Lippold, J. (2011). A new algorithmic identity: Soft biopolitics and the modulation of control. *Theory, Culture ve Society*, 28(6), 164–181. <https://doi.org/10.1177/0263276411424420>
- Cresci, S., Yang, K.-C., Spognardi, A., Di Pietro, R., Menczer, F., ve Petrocchi, M. (2025). Demystifying misconceptions in social bots research. *Social Science Computer Review*. <https://doi.org/10.1177/08944393251376707>
- Cover, T. M., ve Thomas, J. A. (2006). *Elements of information theory* (2nd ed.). Wiley.
- Dohmatob, E., Feng, Y., Subramonian, A., ve Kempe, J. (2025). Strong Model Collapse. In *International Conference on Learning Representations (ICLR 2025)*. https://proceedings.iclr.cc/paper_files/paper/2025/hash/284afdc2309f9667d2d4fb9290235b0c-Abstract-Conference.html
- Elster, J. (1989). *Nuts and bolts for the social sciences*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511812255>
- Endres, D. M., ve Schindelin, J. E. (2003). A new metric for probability distributions. *IEEE Transactions on Information Theory*, 49(7), 1858–1860. <https://doi.org/10.1109/TIT.2003.813506>
- Eubanks, V. (2018). *Automating inequality: How high-tech tools profile, police, and punish the poor*. St. Martin's Press.
- Ferrara, E., Varol, O., Davis, C., Menczer, F., ve Flammini, A. (2016). The rise of social bots. *Communications of the ACM*, 59(7), 96–104. <https://doi.org/10.1145/2818717>
- Gallegos, I. O., Shani, C., Shi, W., Bianchi, F., Gainsburg, I., Jurafsky, D., ve Willer, R. (2026). Labeling messages as AI-generated does not reduce their persuasive effects. *PNAS Nexus*, 5(2), pgag008. <https://doi.org/10.1093/pnasnexus/pgag008>
- Gillespie, T. (2018). *Custodians of the internet: Platforms, content moderation, and the hidden decisions that shape social media*. Yale University Press.
- Girard, R. (1965). *Deceit, desire, and the novel: Self and other in literary structure*. Johns Hopkins University Press.
- Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. Anchor Books.
- Hedström, P., ve Ylikoski, P. (2010). Causal mechanisms in the social sciences. *Annual Review of Sociology*, 36(1), 49–67. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.012809.102632>
- Hogan, B. (2010). The presentation of self in the age of social media: Distinguishing performances and exhibitions online. *Bulletin of Science, Technology ve Society*, 30(6), 377–386. <https://doi.org/10.1177/0270467610385893>
- Khaund, T., Kirdemir, B., Agarwal, N., Liu, H., ve Morstatter, F. (2022). Social bots and their coordination during online campaigns: A survey. *IEEE Transactions on Computational Social Systems*, 9(2), 530–545. <https://doi.org/10.1109/TCSS.2021.3103515>
- Kohavi, R., Tang, D., ve Xu, Y. (2020). *Trustworthy online controlled experiments: A practical guide to A/B testing*. Cambridge University Press.
- Lattimore, T., ve Szepesvári, C. (2020). *Bandit algorithms*. Cambridge University Press.
- Lin, J. (1991). Divergence measures based on the Shannon entropy. *IEEE Transactions on Information Theory*, 37(1), 145–151. <https://doi.org/10.1109/18.61115>
- Marwick, A. E., ve boyd, d. (2011). I tweet honestly, I tweet passionately: Twitter users, context collapse, and the imagined audience. *New Media ve Society*, 13(1), 114–133. <https://doi.org/10.1177/1461444810365313>
- Metin, O. (2025). Dijital dramaturji perspektifinden algoritmik aile. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(Aile Özel Sayısı), 219–233. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.1729011>
- Mikolov, T., Chen, K., Corrado, G., ve Dean, J. (2013). Efficient estimation of word representations in vector space. *arXiv*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.1301.3781>
- Nass, C., ve Moon, Y. (2000). Machines and mindlessness: Social responses to computers. *Journal of Social Issues*, 56(1), 81–103. <https://doi.org/10.1111/0022-4537.00153>
- Papacharissi, Z. (Ed.). (2010). *A networked self: Identity, community, and culture on social network sites*. Routledge.
- Park, J. S., O'Brien, J. C., Cai, C. J., Morris, M. R., Liang, P. ve Bernstein, M. S. (2023). Generative agents:

- Interactive simulacra of human behavior. *Proceedings of the 36th Annual ACM Symposium on User Interface Software and Technology (UIST '23)* içinde (ss. 1–22). Association for Computing Machinery. <https://doi.org/10.1145/3586183.3606763>
- Reeves, B., ve Nass, C. (1996). *The media equation: How people treat computers, television, and new media like real people and places*. Cambridge University Press.
- Reimers, N. ve Gurevych, I. (2019). Sentence-BERT: Sentence embeddings using Siamese BERT-networks. *Proceedings of the 2019 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing and the 9th International Joint Conference on Natural Language Processing (EMNLP-IJCNLP)* içinde (ss. 3982–3992). Association for Computational Linguistics. <https://doi.org/10.18653/v1/D19-1410>
- Seaver, N. (2022). *Computing taste: Algorithms and the makers of music recommendation*. University of Chicago Press.
- Shifman, L. (2013). Memes in a digital world: Reconciling with a conceptual troublemaker. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 18(3), 362–377. <https://doi.org/10.1111/jcc4.12013>
- Shumailov, I., Shumaylov, Z., Zhao, Y., Papernot, N., Anderson, R., ve Gal, Y. (2024). AI models collapse when trained on recursively generated data. *Nature*, 631(8022), 755–759. <https://doi.org/10.1038/s41586-024-07566-y>
- Sutton, R. I., ve Staw, B. M. (1995). What theory is not. *Administrative Science Quarterly*, 40(3), 371-384. <https://doi.org/10.2307/2393788>
- Tarde, G. (1903). *The laws of imitation* (E. C. Parsons, Trans.). Henry Holt and Company.
- Turvy, A. (2025). Comparing TikTok and Instagram's sociotechnical environments for cultural production. *Platforms ve Society*, 2. Advance online publication. <https://doi.org/10.1177/29768624251359796>
- van Dijck, J., Poell, T., ve de Waal, M. (2018). *The platform society: Public values in a connective world*. Oxford University Press.
- Wittenberg, C., Epstein, Z., Pélouquin-Skulski, G., Berinsky, A. J., ve Rand, D. G. (2025). Labeling AI-generated media online. *PNAS Nexus*, 4(6), pgaf170. <https://doi.org/10.1093/pnasnexus/pgaf170>
- Yang, K.-C., ve Menczer, F. (2024). Anatomy of an AI-powered malicious social botnet. *Journal of Quantitative Description: Digital Media*. <https://doi.org/10.51685/jqd.2024.icwsm.7>